

Чимбай Л. Л.

завідувач сектора системного та телекомунікаційного забезпечення відділу освітнього інформаційного забезпечення ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна,
l.chimbay@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4647-2471>

Попкова Л. В.

науковий співробітник сектора системного та телекомунікаційного забезпечення відділу освітнього інформаційного забезпечення ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна,
l.porkova@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9434-1775>

Лукашова Т. В.

провідний фахівець сектора системного та телекомунікаційного забезпечення відділу освітнього інформаційного забезпечення ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна,
t.lukashova@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-2460-6961>

СТАН ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВПЛИВ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. У статті наведено результати аналізу стану підготовки фахівців із вищою освітою галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка». Проаналізовано положення законодавчих і нормативно-правових документів, що унормовують питання професійної підготовки педагогічних кадрів. Авторами опрацьовано низку публікацій, що ввійшли до сучасного наукового доробку, де значна увага приділяється питанням теорії та практики вищої педагогічної освіти. Проаналізовано стан забезпечення закладів загальної середньої освіти вчителями, наведено чисельність учнів на одного педагогічного працівника протягом 2019/2020–2023/2024 н. рр. загалом по Україні, а також у країнах-членах ЄС. Досліджено склад педагогічних працівників упродовж окресленого періоду в різних аспектах: за категорією викладання (вчителі 1–4-го класів, 5–11-го класів за предметами); за ступенем освіти; за віком (до 30 років, понад 60 років). На основі даних Єдиної державної електронної бази з питань освіти зазначено чисельність випускників ступенів бакалавра й магістра за спеціальностями та предметними спеціалізаціями педагогічного напрямку, зокрема тих, які навчалися за кошти державного бюджету. Розраховано загальну чисельність молодих фахівців, що закінчили заклади вищої освіти протягом останніх шести років, у розрізі спеціалізацій спеціальності 014 «Середня освіта». З огляду на увагу держави до розвитку системи інклюзивної освіти, проаналізовано випуск здобувачів вищої освіти за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» як потенційних працівників в інклюзивних класах. Окреслено рівні освіти фахівців, необхідні для працевлаштування на певні вчительські посади порівняно з вимогами в зарубіжних країнах. Розкрито чисельність вступників у 2023/2024 н. р. на спеціальності освітньої галузі. Розглянуто положення педагогічної інтернатури, ухвалені Міністерством освіти і науки України, одним із ключових завдань якої є адаптація фахівця-початківця до реальних умов педагогічної діяльності.

Ключові слова: педагогічні працівники, підготовка вчителів, педагогічні спеціальності, рівні освіти, галузь знань.

JEL classification: I21, I22, I28.

DOI: 10.32987/2617-8532-2025-2-16-34.

© Чимбай Л. Л., Попкова Л. В., Лукашова Т. В., 2025

Система освіти кожної країни знає впливу правового, політичного, економічного, соціального середовищ. Формування нових відносин у суспільстві, інтеграція в європейський простір, використання в освітній сфері здобутків провідних держав світу, упровадження основних положень сучасних нормативно-правових актів – усе це спричиняє істотні зміни на всіх рівнях вітчизняної освіти.

На систему загальної середньої освіти покладається особлива відповідальність за виховання й інтелектуальний розвиток майбутнього покоління. Тому рівень професійної підготовки педагогічних кадрів, завданням яких є формування не тільки знань із предметів, а й світогляду, світосприйняття, навичок соціального спілкування, набуває виняткової важливості та актуальності.

Варто зазначити, що в сучасному науковому доробку велика увага приділяється питанням теорії та практики вищої педагогічної освіти. Зокрема, О. Луценко і Н. Семініхіна констатують, що підготовка вчителів є одним із найважливіших заходів державної політики будь-якої країни. Дослідження світових тенденцій глобалізації й запозичення міжнародного досвіду підготовки педагогічних кадрів є важливими чинниками успішного розвитку сучасних інноваційних процесів у вищій освіті. Державна освітня політика повинна в першу чергу спрямовуватися на оновлення педагогічної освіти, розроблення та застосування нових методів і засобів навчання, забезпечення вчителів доступом до актуальних знань та інформації, створення програм підвищення кваліфікації. На думку науковців, створення умов для залучення талановитих і амбітних

людей до професії вчителя, зокрема шляхом поліпшення умов праці та підвищення рівня її оплати, допоможе забезпечити належну якість навчання й розвиток вітчизняної системи освіти загалом. Вони акцентують, що сучасні умови вимагають від працівників не лише функціональних знань і вмінь, а й широкого спектра навичок, зокрема цифрової грамотності, здатності швидко вчитися, адаптуватися до нових технологій, вільно спілкуватися з колегами з інших країн, стресостійкості, самовдосконалення [1].

Цю думку поділяють і науковці ДНУ «Інститут освітньої аналітики» О. Денисюк, Н. Титаренко, В. Ткаченко, Т. Дронь, які дослідили роль учителя Нової української школи в процесі реформування шкільної освіти [2].

Н. Ничкало, Л. Лук'янова, Л. Хомич у науково-аналітичній доповіді наводять результати аналізу законодавчих і нормативно-правових документів, що унормовують питання підготовки педагогічних працівників, мережі закладів вищої освіти (ЗВО), в яких здійснюється їх підготовка. Науковцями досліджено моделі й форми організації навчання молодих учителів в Україні та країнах Європи. Проаналізовано чинники, які гальмують розвиток усієї освітньої галузі. До них віднесено низький імідж учителя в сучасному українському суспільстві, невідповідну оплату його праці, відсутність соціального пакета, застарілі підходи до освітнього процесу. Сформовано й обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення системи професійної підготовки вчителя в Україні в умовах інтеграції в європейський освітній простір [3].

У контексті зростання ролі системи інклюзивної освіти в публікації

О. Опанасенко розглянуто нові тенденції в підготовці та підвищенні кваліфікації фахівців соціально-педагогічного профілю для закладів освіти. Із застосуванням науково-практичних підходів і методів ученою виконано систематизацію та узагальнення інформації про актуальні освітні програми підготовки фахівців за освітньо-професійними програмами спеціальності «Соціальна робота». Дослідження проведено на прикладі наукових шкіл Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, Житомирського державного університету імені Івана Франка, Хмельницького національного університету, Запорізького національного університету. На її переконання, якісна професійна підготовка майбутніх фахівців залежить від постійної адаптації навчальних програм до сучасних вимог і потреб галузі [4].

Н. Зобенько вважає, що введення інклюзії в освітню практику виявило низку проблем, пов'язаних із неготовністю вчителя до нового виду діяльності, необхідністю значної організаційно-методичної роботи та вибору моделі інтеграції учнів з особливими освітніми потребами (ООП) залежно від рівня розвитку дитини. Оновлення умов функціонування закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) зумовлює зміни в спеціальній професійній підготовці педагогів у ЗВО [5].

Вагомий внесок у вивчення впливу державного управління на підготовку фахівців педагогічних спеціальностей у ЗВО зробили зарубіжні дослідники Л. Дарлінг-Хеммонд, Дж. Янг, Т. А. Тріппестад, А. Свеннен, Т. Верлер, які висвітлюють питання підготовки вчителів, здатних вихова-

ти в учнів критичне мислення, адаптивність у різних ситуаціях, навички міжособистісного спілкування [6; 7].

На основі аналізу й порівняння концептуальних і емпіричних досліджень країн світу, зокрема Австралії, Великої Британії, Фінляндії, Нідерландів, Південної Африки, Т. А. Тріппестад, А. Свеннен, Т. Верлер визначили актуальність реформи педагогічної освіти на міжнародному рівні та її спрямованість на зміну традиційних моделей навчання для підвищення якості знань учнів [7].

Високо оцінюючи внесок вітчизняних і зарубіжних науковців у розвиток та вивчення системи підготовки педагогічних кадрів, вважаємо, що запропонована тематика залишається актуальною й потребує подальшого дослідження.

Метою пропонованої статті є аналіз забезпеченості ЗЗСО педагогічними працівниками, а також стану підготовки фахівців педагогічного профілю у ЗВО. Для досягнення цієї мети використано наукові методи дослідження, як-от: аналіз, синтез, інтерпретація, узагальнення.

Розрахунки й аналітичні висновки ґрунтуються на опрацьованих даних ДНУ «Інститут освітньої аналітики» за 2019/2020–2023/2024 н. рр. [8–17], Єдиної державної електронної бази з питань освіти, програмного комплексу «Обсяги прийому та випуску фахівців закладами вищої освіти» у 2023/2024 н. р., відкритих інформаційних джерел.

Сучасна школа покликана виховувати та розвивати особистість, яка духовно, фізично й соціально готова до змін. Система загальної середньої освіти в Україні має сформовану структуру, що відповідає потребам

дітей і підлітків шкільного віку. До мережі ЗЗСО входять заклади всіх типів і форм власності (державні, комунальні, приватні), у т. ч. для дітей з ООП, які потребують соціальної допомоги й реабілітації. Відповідно до Закону України «Про повну загальну середню освіту», здобуття повної загальної середньої освіти забезпечують початкові школи, гімназії, ліцеї, спеціальні школи, навчально-реабілітаційні центри [18].

Починаючи з 2014/2015 н.р. спостерігається щорічне скорочення кількості шкіл та оптимізація їх мережі в малонаселених районах різних областей, зокрема ліквідація ЗЗСО й утворення на їх базі філій опорних закладів освіти. Водночас у цей період чисельність здобувачів загальної середньої освіти зростала та у 2021/2022 н.р. сягнула 4 230 358 осіб, що на 12,1 % більше, ніж у 2014/2015 н.р.

Унаслідок повномасштабного вторгнення РФ на територію України за останні роки чисельність учнів і вчителів у ЗЗСО істотно скоротилася. У 2023/2024 н.р. учнів поменшало на 7,66 % (у сільській місцевості на 8,06 %) порівняно з 2021/2022 н.р., педагогічних працівників – на 11,82 % (12,17 %). Згідно з постановою КМУ «Про внесення зміни до переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників» [19], для ЗЗСО під терміном «педагогічні працівники» маються на увазі вчителі всіх спеціальностей (у т. ч. вчитель-дефектолог, вчитель-логопед), асистент вчителя, асистент вчителя-реабілітолога, педагог-організатор, практичний психолог, соціальний педагог, соціальний педагог по роботі з дітьми з інвалідністю. Також у загальній чисельності педагогічних працівників врахову-

ються директори закладів освіти та їхні заступники.

На початку 2023/2024 н.р. у 12 701 ЗЗСО всіх типів і форм власності здобували освіту 3 906 174 учні та працювало 392 704 педагогічних працівники, з них 234 117 учителів, які викладають окремі предмети. Спостерігається диспропорція між школами в міських поселеннях і в сільській місцевості: у містах на одного вчителя припадає 12 учнів, а в сільській місцевості – 6,95 учня [12; 17].

За даними Євростату, станом на 2022 р. в ЄС у старшій школі середня чисельність учнів на одного вчителя становила 11,2 особи. При цьому найвищі показники зафіксовано у Фінляндії (17 учнів), Нідерландах (16,8) і Естонії (16,2); найнижчі – на Мальті (7,1), у Хорватії (8), Люксембурзі (8,5), Бельгії (8,7), Кіпрі (8,8) [20].

Розподіл педагогічних працівників за категоріями викладання свідчить, що більшість із них – учителі, які викладають предмети. За останніх п'ять років цей показник перебував у межах 59,62–61,47 %. Частка вчителів початкової школи за цей період становить 19,08–20,85 %.

Серед педагогів-предметників найбільше фахівців з української мови й літератури (14,79 %), англійської мови (12,66 %), математики (10,71 %). Менше 1 % припадає на вчителів французької, іспанської та інших іноземних мов. У світі виконання завдань Цілей сталого розвитку (ЦСР) наразі підвищена увага приділяється рівному доступу до якісної освіти осіб з ООП і осіб з інвалідністю. Розвивається система інклюзивного навчання. Створення інклюзивних класів у ЗЗСО передбачає залучення асистентів учителя, частка

яких у загалі педагогічних працівників протягом 2019/2020–2023/2024 н.рр. зросла з 2,51 до 6,03 %.

Аналіз освітнього рівня педагогічних працівників показав, що найбільшу частку серед учителів зі ступенем спеціаліста (магістра) становлять педагоги, які викладають предмети (понад 94 %). Частка вчителів 1–4-го класів із другим рівнем вищої освіти зросла з 85,64 до 86,42 %, а з першим (бакалаврським) рівнем – із 3,28 до 3,77 %. Найменше педагогічних працівників зі ступенем спеціаліста (магістра) серед асистентів учителя в інклюзивних класах, їхня частка знизилася із 79,52 до 74,66 %. Проте збільшилася частка педпрацівників зі ступенем бакалавра, з 9,09 до 11,8 %.

У контексті теми нашої статті є важливим аналіз вікового складу педагогічних працівників, що уможливорює орієнтовне оцінювання міри зацікавленості випускників педагогічних спеціальностей ЗВО в працевлаштуванні в ЗЗСО.

Загалом простежується тенденція скорочення частки вчителів віком до 30 років серед педагогів, які викладають окремі предмети: у 2023/2024 н. р. вона становила 10,27 %, що на 2,47 % менше порівняно з 2019/2020 н. р. Це може свідчити про скорочення чисельності випускників педагогічних спеціальностей, які йдуть працювати до школи. Крім того, певна частина працівників переходять до іншої вікової категорії.

Найвища частка молодих педагогів спостерігається серед учителів інших іноземних мов, основ інформатики, іспанської мови та фізичної культури (табл. 1).

За досліджуваний період молодих учителів поменшало серед викладачів усіх дисциплін, за винятком предмета «Захист України». Найбільше скорочення спостерігається серед учителів іноземних мов, основ інформатики, німецької мови (рис. 1), що може бути наслідком як вимушеної міграції, спричиненої військовими

Таблиця 1

Динаміка частки вчителів віком до 30 років у загалі вчителів, що викладають окремі предмети, протягом 2019/2020–2023/2024 н. рр., %

Предмет	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2023/2024
Українська мова	7,55	7,16	7,02	6,49	5,86
Математика	8,77	8,63	8,93	8,55	8,29
Фізика	9,86	9,26	9,06	8,55	7,85
Хімія	9,86	9,10	8,72	8,46	8,18
Біологія	10,36	9,66	9,84	9,32	8,21
Географія	9,78	8,82	8,59	7,91	7,58
Історія	11,73	10,71	10,44	9,97	9,53
Англійська мова	19,62	18,50	17,27	15,77	14,61
Німецька мова	16,51	13,91	12,65	10,00	9,06
Французька мова	10,42	9,98	9,86	8,25	6,81
Іспанська мова	22,00	23,75	18,18	16,42	20,93
Інші іноземні мови	37,34	33,45	30,13	30,13	27,74
Основи інформатики	30,64	28,08	26,23	24,29	22,55
Захист України	6,33	6,60	6,14	6,28	6,48
Фізична культура	20,91	19,67	19,14	19,06	17,87
Музика	13,42	12,88	12,72	12,33	11,31
Трудове навчання	8,20	7,16	6,88	6,36	6,03
Образотворче мистецтво	15,10	14,40	13,00	11,99	10,33

Складено авторами за: [13–17].

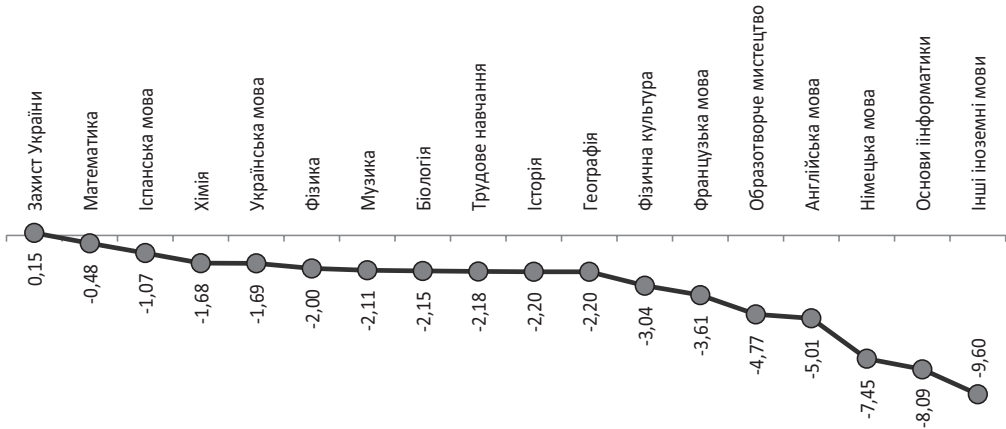

Рис. 1. Зміна частки вчителів віком до 30 років у 2023/2024 н. р. порівняно з 2019/2020 н. р. за окремими навчальними предметами, %

Побудовано авторами за: [13; 17].

діями на території України, так і відмовою випускників ЗВО працювати за спеціальністю.

МОН працює над оновленням програми предмета «Захист України» та рекомендує зосередитися на сучасних потребах держави. На уроках із цієї дисципліни більша увага має приділятися розвитку практичних навичок. Улітку 2023 р. у межах оновлення програми започатковано пілотний навчальний курс Security TechEd, в якому враховано рекомендації спеціалістів із бойовим досвідом. Наприкінці 2023 р. Уряд надав субвенцію в розмірі 1,74 млрд грн на підготовку вчителів оновленої дисципліни «Захист України» та оснащення освітніх центрів.

Аналіз вікового складу вчителів виявив істотну чисельність викладачів віком понад 60 років. Порівняння часток старших і молодих учителів за предметами у 2023/2024 н. р. відображено на рис. 2.

Найвищий відсоток учителів старшого віку спостерігається за предметами «Захист України», «Французька

мова», «Математика». Це свідчить про затримку оновлення педагогічного складу й потребу в поповненні молодими кадрами. Найпопулярнішими серед молодих учителів є такі предмети, як «Інші іноземні мови», «Основи інформатики», «Фізична культура», «Англійська мова».

Розрахунки на основі статистичних форм № 83-РВК «Звіт про чисельність і склад педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів» [15; 16] засвідчили зростання частки вакантних посад у загальній кількості ставок усіх категорій учителів у 2021/2022–2022/2023 н. рр., а саме: учителів 1–4-го класів – з 0,17 до 0,32 %; учителів 5–11-го класів – з 0,43 до 0,7 %; учителів трудового навчання, образотворчого мистецтва, музики – з 0,67 до 1,06 %. Найістотніше бракує асистентів учителя в інклюзивних класах: частка таких вакансій збільшилася з 3,77 до 7,61 %.

Тенденція скорочення чисельності вчителів пояснюється передусім фінансовим аспектом – дедалі менше молодих людей стають учителями

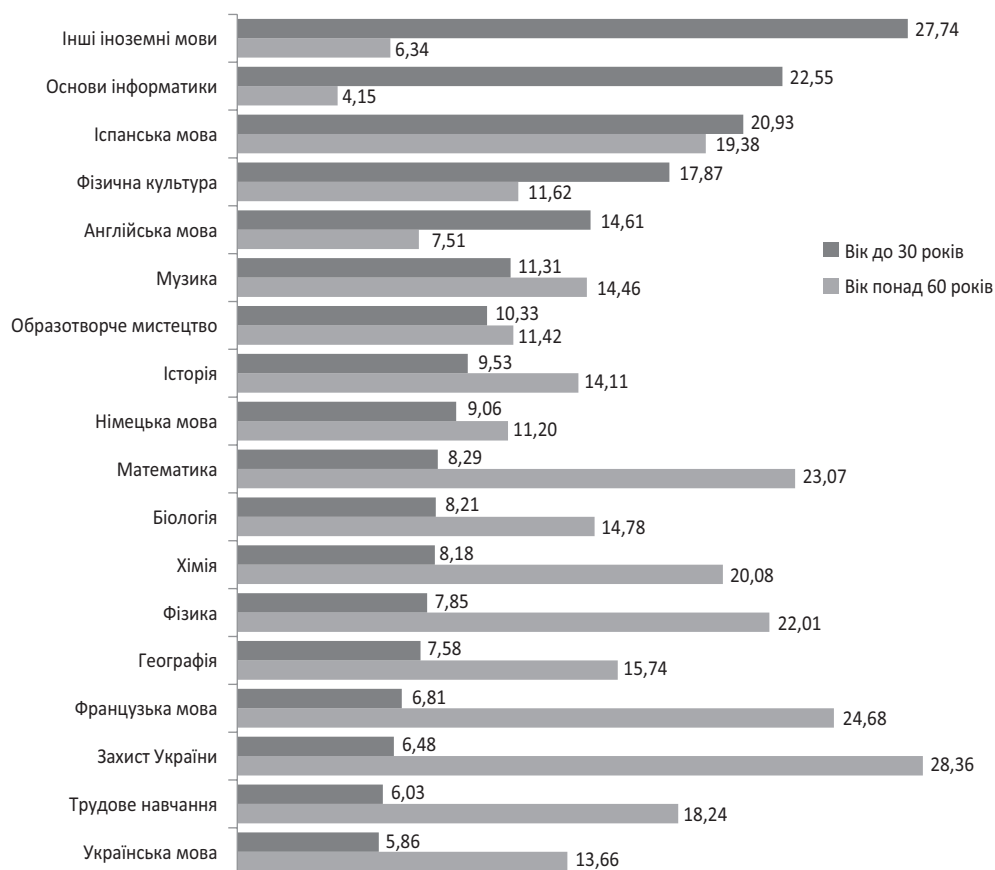

Рис. 2. Розподіл учителів віком до 30 років і понад 60 років за навчальними предметами у 2023/2024 н. р., %

Побудовано авторами за: [17].

через низьку престижність професії. Згідно з результатами Всеукраїнського дослідження «Вчителі України: кадровий потенціал», понад 40 % учителів до 2030 р. планують піти з професії, а працювати в школі налаштована лише половина студентів педагогічних спеціальностей [21]. Проте роль і відповідальність учителя в умовах реформування галузі зростає.

У наукових джерелах акцентується, що в розвинутих країнах під час розроблення освітньої політики велике значення надається питанню підтримки соціального статусу вчителя. Зокрема, це високий рівень оп-

лати його праці, створення сприятливих умов для безперервного професійного розвитку (вчитель може вибирати форми стажування у своїй країні чи за кордоном) [3].

Незворотні процеси в освіті, запущені схваленням Концепції «Нова українська школа», затвердженням нового Державного стандарту початкової загальної освіти, входженням України в європейський освітній простір, вносять корективи й у систему вищої освіти, яка готує педагогічні кадри на всіх рівнях.

Концепція розвитку педагогічної освіти в Україні спрямована на вдо-

сконалення системи педагогічної освіти, створення умов для підвищення престижності педагогічної праці, розвитку сучасних моделей безперервного професійного та особистісного зростання педагогів, оновлення змісту освітніх програм і галузевих стандартів, застосування сучасних інноваційних технологій навчання здобувачів педагогічної освіти. Вона звертає увагу на важливість формування якісного контингенту здобувачів педагогічної освіти шляхом запровадження професійної орієнтації молоді, створення класів педагогічного профілю на рівні середньої освіти [22].

У контексті педагогічної реформи поступово вносяться зміни до Закону України «Про вищу освіту» та підзаконні акти, що впливає на підготовку педагогічних кадрів і стимулює істотні трансформації в її системі. Особливу увагу приділено результатам навчання й предметним компетентностям, які мають формуватись у здобувачів вищої освіти, зокрема майбутніх педагогів. Окреслено сутність освітньо-професійних і освітньо-наукових програм, за якими здійснюється підготовка фахівців у ЗВО, у т. ч. у сфері педагогіки [23].

Законом України «Про повну загальну середню освіту» [18] унормовано умови підвищення оплати праці вчителів, можливості професійного розвитку вчителя. Документ передбачає, що особи без педагогічного досвіду, які призначаються на посаду педагога, протягом першого року роботи повинні пройти педагогічну інтернатуру. Головною метою цього етапу є адаптація молодого вчителя до професійної діяльності в умовах школи. Такий підхід спрямований на підвищення престижу педагогічної

освіти та заохочення молоді до здобуття вчительської професії.

Положення про педагогічну інтернатуру, затверджене наказом МОН [24], визначає низку завдань, основними з яких є: адаптація інтерна до реальних умов педагогічної діяльності, формування відчуття психологічного комфорту, розвиток педагогічної майстерності для провадження вчителем-початківцем своєї професійної діяльності, формування поваги до професії, залучення випускників ЗВО до педагогічної діяльності.

Важливу роль у підготовці майбутніх учителів відіграє набуття ними достатніх практичних навичок, організація практик на різних етапах підготовки студентів. Актуальним питанням є перегляд чинних освітніх та освітньо-наукових програм із метою збільшення годин практичних занять і виробничих практик.

28 лютого 2024 р. проведено презентацію проекту підготовки майбутніх учителів «MentorMe», започаткованого громадською організацією «Освіта 360» за підтримки Street Child. До проекту долучилися Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Український державний університет імені Михайла Драгоманова й шість шкіл. На засадах партнерства між університетами та ЗЗСО розширюється можливість набуття студентами практичних навичок ще під час навчання в університеті через їхню взаємодію з учителями-наставниками й учнями шкіл [25].

З 1 листопада 2024 р. діє оновлений перелік галузей і спеціальностей, затверджений постановою Кабінету Міністрів України «Про внесен-

ня змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти» [26]. З метою гармонізації з європейськими стандартами ухвалено нові шифри й найменування галузей, встановлено відповідність галузей і спеціальностей Міжнародній стандартній класифікації освіти ISCED-F 2013, визначено, на яких рівнях освіти можна здобути певну спеціальність. Галузі «Освіта» присвоєно шифр А; назви педагогічних спеціальностей у новому переліку збережено, їм присвоєно коди А1–А7 замість 011–017. Оскільки ми аналізуємо результати до 2023/2024 н. р., нами використано попередні шифри та коди.

До спеціальностей галузі 01 «Освіта» віднесено такі: 011 «Освітні науки», 012 «Дошкільна освіта», 013 «Початкова освіта», 014 «Середня освіта», 015 «Професійна освіта», 016 «Спеціальна освіта», 017 «Фізична культура і спорт». Наказом МОН [27] визначено предметні спеціалізації для певних спеціальностей. Зокрема, спеціальність 014 «Середня освіта» складається із 16 предметних спеціалізацій, серед яких 014.01 «Українська мова і література», 014.02 «Мова та зарубіжна література (із зазначенням мови)», 014.03 «Історія та громадянська освіта», 014.04 «Математика», 014.05 «Біологія та здоров'я людини», 014.06 «Хімія», 014.07 «Географія», 014.08 «Фізика та астрономія», 014.09 «Інформатика», 014.16 «Захист України» та ін.

Підготовка педагогічних кадрів здійснюється на початковому (короткий цикл), першому (бакалаврський), другому (магістерський) і третьому (освітньо-науковий / освітньо-творчий) рівнях. Концепцією

розвитку педагогічної освіти в Україні [22] окреслено ключові завдання кожного рівня. Початковий рівень достатній для педагогічних працівників дошкільної й початкової середньої освіти, базової середньої освіти для викладання предметів «Образотворче мистецтво», «Трудове навчання та технології», «Музичне мистецтво», «Фізична культура», а також для викладачів позашкільної освіти.

На бакалаврському рівні здійснюється підготовка кваліфікованих педагогічних працівників для дошкільної освіти, початкової та базової середньої освіти, позашкільної освіти.

На магістерському рівні здійснюється підготовка висококваліфікованих педагогічних працівників для всіх ланок освіти, зокрема післядипломної. Фахівці такого рівня здатні розв'язувати завдання, які передбачають проведення досліджень, застосування інноваційних підходів в освітньому процесі.

Третій освітній рівень передбачає підготовку педагогів-дослідників для всіх ланок освіти, у т. ч. спеціалізованої, професійної, передвищої, вищої, післядипломної.

Переважна більшість майбутніх учителів здобувають вищу освіту на двох освітніх рівнях за освітніми програмами, що ґрунтуються на стандартах вищої освіти, відповідно до переліку галузей і спеціальностей в умовах забезпечення автономії закладів освіти та за взаємодії з роботодавцями.

Науковці Національної академії педагогічних наук, аналізуючи зарубіжний досвід підготовки вчителів, з'ясували, що в багатьох країнах при відборі абітурієнтів на педагогічні спеціальності велика увага приділяється їхнім рисам, зокрема розумо-

вим здібностям і професійній придатності [3]. Особлива увага приділяється психічному й фізичному здоров'ю абітурієнтів.

Для працевлаштування на посаду вчителя у Великій Британії достатньо мати диплом бакалавра після проходження кваліфікаційного екзамєну та педагогічну кваліфікацію «Статус кваліфікованого вчителя».

У Німеччині під час вступу на педагогічні спеціальності обов'язковим є успішне проходження співбесіди з метою оцінювання комунікативних здібностей абітурієнта та виявлення його внутрішньої мотивації у виборі професії. Обов'язковою вимогою для викладання в школі є отримання ступеня магістра.

В Угорщині право викладати в школі надається випускникам університетів, які здобули ступінь магістра, за винятком вихователів, учителів початкових класів і педагогів, які навчають дітей з ООП – вони можуть розпочати роботу в школі після здобуття ступеня бакалавра.

У Фінляндії конкурс вступників на педагогічний факультет сягає 10 осіб

на місце. Бакалаврські й магістерські освітні програми спрямовані на підготовку фахівців різних напрямів: учителя ранньої освіти дітей (достатньо рівня бакалавра), дошкільної освіти (необхідний лише ступінь магістра), учителя середньої школи, учителя праці та технологій, домашнього вчителя, учителя спеціальної освіти, педагога для освіти дорослих. У школах можуть викладати тільки випускники університетів зі ступенем магістра.

В Україні підготовка фахівців ступеня бакалавра та магістра за педагогічними спеціальностями здебільшого здійснюється ЗВО педагогічного напрямку або класичними університетами. Найбільше таких закладів розташовано в м. Києві, Дніпропетровській, Одеській, Тернопільській, Харківській областях. Кількісний розподіл закладів за педагогічними спеціальностями й рівнями освіти наведено в табл. 2.

Загалом у 2023/2024 н. р. фахівців педагогічного напрямку ступенів бакалавра й магістра готували 127 закладів освіти, з них 94 заклади державної, 17 закладів комунальної та

Таблиця 2
Кількість закладів фахової передвищої та вищої освіти, що здійснювали підготовку здобувачів за спеціальностями 011 «Освітні науки», 013 «Початкова освіта», 014 «Середня освіта», 016 «Спеціальна освіта» у 2023/2024 н. р., од.

Заклади	Бакалавр				Магістр			
	011	013	014	016	011	013	014	016
Національні університети	2	12	20	11	12	12	20	10
Національні педагогічні університети	1	5	5	4	5	5	5	4
Державні університети	1	7	7	4	3	5	6	2
Державні педагогічні університети	2	11	12	10	12	14	12	9
Інші університети	1	2	18	2	12	1	7	3
Академії (з них комунальні)	–	6 (4)	8 (2)	3 (2)	6 (3)	3 (2)	5 (1)	2 (2)
Інститути (з них комунальні)	–	1	2	–	1	–	1	–
Коледжі (з них комунальні)	–	8 (7)	5 (4)	–	–	–	–	–
Приватні заклади	1	7	12	7	5	3	5	3
Разом (із них комунальні)	8	59 (11)	89 (6)	41 (2)	56 (3)	43 (2)	61 (1)	33

Складено авторами за: [28].

16 закладів приватної форми власності. Серед державних ЗВО можна виокремити Український державний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Хмельницький національний університет, Київський національний університет імені Тараса Шевченка; серед комунальних – Кременецьку обласну гуманітарно-педагогічну академію імені Тараса Шевченка, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Дніпровську академію неперервної освіти, Харківську гуманітарно-педагогічну академію.

У 2023/2024 н. р. випускники за галуззю 01 «Освіта/Педагогіка» ста-

новили 12,45 % загальної чисельності випускників, посівши друге місце серед усіх галузей підготовки. За спеціальностями галузі ступінь бакалавра отримали 20 602 особи, з них 11 623 особи (56,42 %) навчалися за кошти державного бюджету; 18 692 особи отримали диплом магістра, з них за бюджетні кошти навчалися 7 268 осіб (38,88 %). Розподіл часток випускників за спеціальностями галузі та формами фінансування наведено в табл. 3.

Найбільша частка випускників за спеціальністю 014 «Середня освіта» зумовлена широким спектром предметних спеціалізацій. Як свідчать наведені дані, більше бакалаврів за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» та магістрів за спеціальностями 011 «Освітні, педагогічні науки» і 016 «Спеціальна освіта» навчалися за контрактом.

З огляду на особливу увагу держави до розвитку інклюзивної освіти, зростає потреба в підготовці відповідних педагогічних кадрів. Випускники спеціальності 016 «Спеціальна

Таблиця 3

**Розподіл випускників за спеціальностями галузі 01 «Освіта»
у 2023/2024 н. р., %**

Спеціальність	Бакалаври			Магістри		
	Частка в загальні випускників за галуззю	Частка випускників на бюджетних місцях	Частка випускників за контрактом	Частка в загальні випускників за галуззю	Частка випускників на бюджетних місцях	Частка випускників за контрактом
011 «Освітні, педагогічні науки»	0,18	0,00	0,42	6,82	2,36	9,00
012 «Дошкільна освіта»	11,18	10,87	11,57	9,12	8,76	9,29
013 «Початкова освіта»	13,46	13,19	13,73	12,93	11,57	13,59
014 «Середня освіта»	47,91	54,24	39,73	42,77	55,35	36,62
015 «Професійна освіта»	4,37	4,38	4,35	5,05	4,90	5,12
016 «Спеціальна освіта»	6,40	5,04	8,23	9,54	4,95	11,79
017 «Фізична культура і спорт»	16,50	12,28	21,96	13,77	12,11	14,58
Усього за галуззю	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Складено авторами за: [28].

освіта» зі спеціалізаціями можуть обіймати посади фахівця інклюзивно-ресурсного центру, асистента вчителя в інклюзивних і спеціальних класах, організованих у ЗЗСО, учителя-логопеда, учителя-реабілітолога тощо. У 2023/2024 н.р. за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» було випущено 1 265 бакалаврів, із них 5,04 % навчалися за кошти державного бюджету, та 1 784 магістри, з них 17,04 % навчалися за бюджетні кошти й 70,18 % – за заочною формою.

Аналіз частки випускників спеціальностей галузі за останніх п'ять років свідчить про її збільшення для спеціальностей 016 «Спеціальна освіта» та 017 «Фізична культура і спорт». За іншими спеціальностями спостерігається зменшення частки випускників на 1,5–2,0 %.

Усього за 2019/2020–2023/2024 н.рр. за галуззю 01 «Освіта/Педагогіка» підготовлено 110 749 фахівців зі ступенем бакалавра і 79 170 фахівців зі ступенем магістра. Зокрема, за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» – 18 750 бакалаврів та 11 331 магістр; за спеціальністю 013 «По-

чаткова освіта» – 21 084 бакалаври й 14 911 магістрів, які можуть працювати вчителями 1–4-го класів. Найчисленніший випуск фахівців, що можуть поповнити лави вчителів, які викладають предмети в ЗЗСО, відбувся за спеціальністю 014 «Середня освіта». На рис. 3 відображено співвідношення загального випуску фахівців зі ступенем магістра протягом 2019/2020–2022/2023 н.рр. (за віком вони переважно потрапляють у категорію до 30 років) і чисельності вчителів віком до 30 років, які працюють у ЗЗСО. Розрахунок виконувався відносно чисельності випускників.

Чисельність учителів перевищує кількість випускників із таких предметів, як «Захист України», «Іспанська мова», «Основи інформатики», що може бути результатом викладання предметів педагогами інших спеціальностей чи перекваліфікації кадрів. Диспропорція між даними для більшості предметів може бути викликана різними причинами. Зокрема, не всі фахівці мають бажання працювати в школі або в школах може не бути вакансій, адже працюючі вчи-

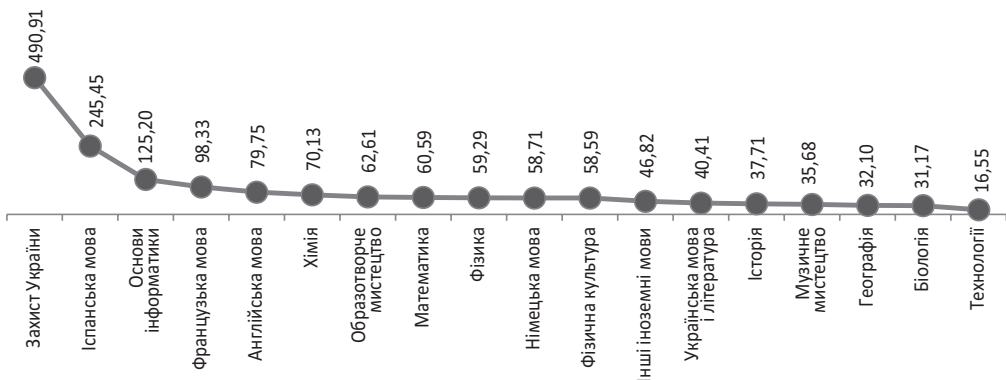

Рис. 3. Співвідношення загалу випускників із вищою педагогічною освітою ступеня магістра за період 2019/2020–2022/2023 н.рр. і чисельності вчителів віком до 30 років, які працювали в ЗЗСО у 2023/2024 н.р., за предметами, %

Побудовано авторами за: [17; 28].

телі можуть вести кілька предметів (особливо природничого напрямку) й працювати не на одну ставку. Особливої уваги потребує ситуація, коли здобувач навчався за рахунок коштів державного бюджету та не потрапив на роботу до закладу освіти. Наразі законодавством не передбачено обов'язкове відпрацювання такими фахівцями за спеціальністю.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України [29], особи, які під час вступу до ЗВО уклали договір про відпрацювання не менше трьох років у закладах освіти, державних чи комунальних закладах охорони здоров'я, культури, мистецьких школах у сільській місцевості, мають право на першочергове зарахування на місця державного замовлення до закладів медичного та педагогічного профілю. Відбір претендентів на укладення договору проводиться на конкурсній основі.

У 2023/2024 н.р. на 1-й курс навчання для здобуття ступеня бакалавра спеціальностей галузі 01 «Освіта/Педагогіка» у ЗВО було зараховано 19 246 осіб, із них за державним замовленням – 11 093 особи (57,64 %). Зазначена галузь має найбільшу чисельність зарахованих на бакалаврат

і лідирує за кількістю бюджетних місць (18,69 %). Розподіл вступників за спеціальностями галузі наведено в табл. 4.

Як свідчать наведені дані, майже половина всіх вступників за спеціальностями галузі 01 «Освіта» обирають спеціальність 014 «Середня освіта», що є конкурентною для бажаючих вступити на бюджетні місця (6–7 із 10 абітурієнтів мають шанс отримати безкоштовне навчання). Найдоступнішими для безкоштовного навчання є спеціальності 012 «Дошкільна освіта» та 013 «Початкова освіта».

Із 16 спеціалізацій спеціальності 014 «Середня освіта» найзатребуванішими були спеціалізації категорії «Мова та література (із зазначенням мови)» (2 943 особи, або 31,75 % загалу за спеціальністю, з них 64,59 % на місця за державним замовленням); «Фізична культура» (18,16 %); «Історія та громадянська освіта» (12,36 %). Частка вступників на спеціалізації «Математика», «Біологія та здоров'я людини», «Інформатика» й «Технології» становить 5–6 %.

Для здобуття ступеня магістра на спеціальність 016 «Спеціальна освіта» було прийнято 1 235 осіб, із них

Таблиця 4

**Розподіл вступників за спеціальностями галузі 01 «Освіта/Педагогіка»
у 2023/2024 н. р. на бакалаврат, %**

Спеціальність	Частка вступників на спеціальність в їх загалі за галуззю	Частка вступників на бюджетні місця за спеціальністю
011 «Освітні, педагогічні науки»	0,13	0
012 «Дошкільна освіта»	8,59	76,72
013 «Початкова освіта»	11,90	71,32
014 «Середня освіта»	47,89	64,97
015 «Професійна освіта»	7,31	45,59
016 «Спеціальна освіта»	6,42	42,67
017 «Фізична культура і спорт»	17,76	30,24
Усього	100,00	57,64

Складено авторами за: [28].

510 осіб (42,67 %) – за державним замовленням. Максимальне число вступників було зараховано на спеціалізацію «Логопедія» – 79,83 % загалу за спеціальністю.

Підсумовуючи викладене, доходимо таких висновків.

Мережа ЗЗСО перебуває в стані реорганізації й оптимізації. Протягом 2019/2020–2023/2024 н. рр. кількість закладів скоротилася на 15,92 %. Чисельність учнів до 2021/2022 н. р. щорічно зростала, але за час повномасштабного вторгнення рф на територію України зменшилася на 7,66 %, педагогічних працівників – на 11,82 %. Навантаження на вчителя за роки війни перевищило 9,95 учня на одного вчителя. У сільській місцевості цей показник істотно нижчий і сягає 5–5,81 учня в Закарпатській, Сумській, Тернопільській, Хмельницькій, Чернігівській областях.

Аналіз складу педагогічних працівників за різними показниками засвідчив, що більшість становлять учителі української мови й літератури, англійської мови, математики. За рівнем освіти переважна частина вчителів, які викладають предмети, мають магістерський ступінь. Водночас найменше фахівців із таким рівнем освіти серед асистентів учителя в інклюзивних класах. За віком учителів до 30 років понад 6 %, найбільше їх серед викладачів основ інформатики, англійської мови, фізичної культури, іспанської мови, інших мов і літератур. Високою залишається частка педагогів, старших 60 років,

особливо серед учителів, які викладають предмети «Захист України», «Українська мова і література», «Математика», «Фізика», «Хімія».

Низка прийнятих Урядом документів, як-от Концепція «Нова українська школа», Державний стандарт початкової освіти, Положення про інternатуру, закони України «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», ухвалюють завдання та створюють умови для підготовки педагогічних кадрів нової формації на всіх рівнях.

Підготовка педагогічних кадрів для системи загальної середньої освіти здійснюється класичними й педагогічними університетами всіх форм власності, а також низкою непрофільних закладів за галуззю 01 «Освіта/Педагогіка». Найчисленнішою за кількістю профільних спеціалізацій (16) є спеціальність 014 «Середня освіта». З 2022/2023 н. р. розпочато набір на оновлену спеціальність «Захист України». Прийнято 2 328 вступників на ступінь бакалавра та 62 особи на ступінь магістра. У 2023/2024 н. р. перший випуск магістрів за цією спеціалізацією становив 33 особи. Більшість здобувачів галузі навчаються за кошти державного бюджету. Найвищим попитом користуються спеціалізації «Фізична культура і спорт», «Українська мова і література» та «Англійська мова».

Тематикою наступних досліджень обрано виконання прогностичних розрахунків чисельності затребуваних учителів у ЗЗСО та підготовлених фахівців у ЗВО.

Список використаних джерел

1. Луценко О. В., Семініхіна Н. М. Професійна підготовка майбутнього вчителя в контексті сучасних тенденцій розвитку освіти. *Педагогіка формування творчої*

особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2023. № 86. С. 70–74. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2023.86.12>.

2. Денисюк О. Я., Титаренко Н. В., Ткаченко В. В., Дронь Т. О. Учителю НУШ та його роль у реалізації реформи шкільної освіти. *Освітня аналітика України*. 2024. № 3 (29). С. 49–63. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2024-3-49-63>.

3. Ничкало Н., Лук'янова Л., Хомич Л. Професійна підготовка вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід : наук.-аналіт. доп. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України ; за ред. В. Кременя. Київ : Вид-во ТОВ «Юрка Любченка», 2021. 54 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/726268/1/analit_dopovid_2021.pdf.

4. Опанасенко О. Аналіз освітніх програм професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів в умовах сьогодення. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Сер. : Педагогіка. Психологія*. 2024. № 5. С. 118–124. DOI: <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2024-1.18>.

5. Зобенько Н. А. До питання професійної готовності майбутніх учителів початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Педагогіка. Соціальна робота*. 2022. № 1 (50). С. 98–102. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.50.98-102>.

6. Darling-Hammond L., Oakes J. Preparing Teachers for Deeper Learning. Harvard Education Press, 2021. URL: <https://hep.gse.harvard.edu/9781682532928/preparing-teachers-for-deeper-learning/#generate-pdf>.

7. Trippstad T. A., Swennen A., Werler T. The Struggle for Teacher Education. Bloomsbury Publishing, 2017. URL: https://www.bloomsbury.com/in/struggle-for-teacher-education-9781474285544/?utm_source=chatgpt.com.

8. Заклади загальної середньої освіти Міністерства освіти і науки України, інших міністерств і відомств та приватні заклади (2019/2020 н. р.) : інформ. бюл. / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/byuleten-zzso-2019-2020.xlsx>.

9. Заклади загальної середньої освіти Міністерства освіти і науки України, інших міністерств і відомств та приватні заклади (2020/2021 н. р.) : інформ. бюл. / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/byuleten-zzso-2020-2021.xlsx>.

10. Заклади загальної середньої освіти Міністерства освіти і науки України, інших міністерств і відомств та приватні заклади (2021/2022 н. р.) : інформ. бюл. / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/11/byuleten-zzso-2021-2022.xlsx>.

11. Заклади загальної середньої освіти Міністерства освіти і науки України, інших міністерств і відомств та приватні заклади (2022/2023 н. р.) : інформ. бюл. / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2023/05/byuleten-zzso-2022-2023.xlsx>.

12. Заклади загальної середньої освіти Міністерства освіти і науки України, інших міністерств і відомств та приватні заклади (2023/2024 н. р.) : інформ. бюл. / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2024/02/byuleten-zzso-2023-2024.xlsx>.

13. Про чисельність і склад педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти Міністерства освіти і науки України, інших міністерств і відомств та приватних закладів (2019/2020 н. р.) : інформ. бюл. / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/11/buleten-83-rvk-2019-2020.xlsx>.

14. Про чисельність і склад педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти Міністерства освіти і науки України, інших міністерств і відомств та приватних

закладів (2020/2021 н. р.) : інформ. бюл. / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/11/buleten-83-rvk-2020-2021.xlsx>.

15. Про чисельність і склад педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти Міністерства освіти і науки України, інших міністерств і відомств та приватних закладів (2021/2022 н. р.) : інформ. бюл. / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/03/byuleten-83-rvk-2021_2022.xlsx.

16. Про чисельність і склад педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти Міністерства освіти і науки України, інших міністерств і відомств та приватних закладів (2022/2023 н. р.) : інформ. бюл. / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2023/05/byuleten-83-rvk-2022_2023.xlsx.

17. Про чисельність і склад педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти Міністерства освіти і науки України, інших міністерств і відомств та приватних закладів (2023/2024 н. р.) : інформ. бюл. / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2024/02/byuleten-83-rvk-2023_2024.xlsx.

18. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

19. Про внесення зміни до переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників : постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2021 № 216. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/216-2021-%D0%BF#Text>.17.

20. Secondary education statistics / Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Secondary_education_statistics#SE_MAIN_TT.

21. Презентація Всеукраїнського дослідження «Вчителі України: кадровий потенціал» / Освіторія, Fama. 2024. URL: <https://www.youtube.com/live/IiZFKE8Ly0Q>.

22. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні : наказ Міністерства освіти і науки України від 01.07.2018 № 776. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.

23. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

24. Про затвердження Положення про педагогічну інтернатуру : наказ Міністерства освіти і науки України від 25.10.2021 № 1128. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1670-21#Text>.

25. Новаторський проєкт з менторства для майбутніх вчителів – «MentorMe» / ГО «Освіта 360». 2024. 22 січ. URL: <https://osvita360.com/blog/proyekt-mentorme>.

26. Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2024 № 1021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#Text>.

27. Про затвердження Переліку предметних спеціальностей спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями), спеціалізацій предметної спеціальності 014.02 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (із зазначенням мови)), спеціалізацій спеціальностей 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) та 016 Спеціальна освіта, за якими здійснюється розміщення державного (регіонального) замовлення : наказ Міністерства освіти і науки України від 04.03.2024 № 260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0405-24#Text>.

28. Відкриті дані / Єдина державна електронна база даних з питань освіти. URL: <https://registry.edbo.gov.ua/opendata/>.

29. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 417 : постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2020 № 454. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/454-2020-%D0%BF#Text>.

Liudmyla Chymbay

SSI "Institute of Educational Analytics", Kyiv, Ukraine, l.chimbay@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4647-2471>

Larysa Popkova

SSI "Institute of Educational Analytics", Kyiv, Ukraine, l.popkova@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9434-1775>

Tetiana Lukashova

SSI "Institute of Educational Analytics", Kyiv, Ukraine, t.lukashova@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-2460-6961>

THE STATE OF TRAINING SPECIALISTS IN PEDAGOGICAL SPECIALTIES AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: THE IMPACT OF PUBLIC ADMINISTRATION MECHANISMS

Abstract. The article presents the results of an analysis of the state of training of specialists with higher education in the field of knowledge 01 "Education/Pedagogy". The provisions of legislative and regulatory documents governing the issues of professional training of teaching staff are analysed. The authors have reviewed a range of scholarly works that form part of the contemporary academic discourse, in which significant attention is paid to the theory and practice of higher pedagogical education. The article examines the staffing of general secondary education institutions with teachers and presents the student-to-teacher ratio in Ukraine and in EU member states for the 2019/2020–2023/2024 academic years. The composition of teaching staff during the specified period is analysed in various aspects: by teaching category (teachers of grades 1–4, teachers of grades 5–11 by subject), by level of education, and by age group (under 30 years and over 60 years). Based on data from the Unified State Electronic Education Database, the number of bachelor's and master's graduates in pedagogical specialties and subject specialisations is indicated, including those who studied at the expense of the state budget. The total number of young professionals who graduated from higher education institutions over the past six years is calculated, broken down by specialisations within specialty 014 "Secondary Education". Given the state's focus on inclusive education, the number of graduates in specialty 016 "Special Education" is analysed as potential staff for inclusive classrooms. The levels of education required for employment in specific teaching positions are outlined and compared with requirements in foreign countries. The number of entrants in the 2023/2024 academic year in education-related specialties is also presented. The article considers the provisions of the pedagogical internship introduced by the Ministry of Education and Science of Ukraine, one of the key tasks of which is to adapt novice specialists to real teaching conditions.

Keywords: teaching staff, teacher training, pedagogical specialties, education levels, field of knowledge.

References

1. Lutsenko, O., & Seminikhyna, N. (2023). Professional training of the future teacher in the context of the current education trends. *Pedagogy of creative personality formation in higher and general academic schools*, 86, 70-74. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2023.86.12> [in Ukrainian].
2. Denysiuk, O., Tytarenko, N., Tkachenko, V., & Dron, T. (2024). NUS teacher and their role in the implementation of school education reform. *Educational Analytics of Ukraine*, 3(29), 49-63. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2024-3-49-63> [in Ukrainian].

3. Nychkalo, N., Lukianova, L., & Khomych, L. (2021). *Vocational training for teachers: Ukrainian realities, foreign experience*. Kyiv. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/726268/1/analit_dopovid_2021.pdf [in Ukrainian].

4. Opanasenko, O. (2024). Analysis of educational programs of professional training of future social educators in today's conditions. *Scientific Bulletin of Vinnytsia Academy of Continuing Education. Series: Pedagogy. Psychology*, 5, 118-124. DOI: <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2024-1.18> [in Ukrainian].

5. Zobenko, N. (2022). Professional readiness of future primary school teachers to the work in the inclusive education. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University*, 1(50), 98-102. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.50.98-102> [in Ukrainian].

6. Darling-Hammond, L., & Oakes, J. (2021). *Preparing Teachers for Deeper Learning*. Harvard Education Press. Retrieved from <https://hep.gse.harvard.edu/9781682532928/preparing-teachers-for-deeper-learning/#generate-pdf>.

7. Trippstad, T., Swennen, A., & Werler, T. (2017). *The Struggle for Teacher Education*. Bloomsbury Publishing. Retrieved from https://www.bloomsbury.com/in/struggle-for-teacher-education-9781474285544/?utm_source=chatgpt.com.

8. SSI "Institute of Educational Analytics". (2022). *General secondary education institutions of the Ministry of Education and Science of Ukraine, other ministries and departments, and private institutions (2019/2020 academic year)*. Kyiv. Retrieved from <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/byuleten-zzso-2019-2020.xlsx> [in Ukrainian].

9. SSI "Institute of Educational Analytics". (2022). *General secondary education institutions of the Ministry of Education and Science of Ukraine, other ministries and departments, and private institutions (2020/2021 academic year)*. Kyiv. Retrieved from <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/byuleten-zzso-2020-2021.xlsx> [in Ukrainian].

10. SSI "Institute of Educational Analytics". (2022). *General secondary education institutions of the Ministry of Education and Science of Ukraine, other ministries and departments, and private institutions (2021/2022 academic year)*. Kyiv. Retrieved from <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/11/byuleten-zzso-2021-2022.xlsx> [in Ukrainian].

11. SSI "Institute of Educational Analytics". (2023). *General secondary education institutions of the Ministry of Education and Science of Ukraine, other ministries and departments, and private institutions (2022/2023 academic year)*. Kyiv. Retrieved from <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2023/05/byuleten-zzso-2022-2023.xlsx> [in Ukrainian].

12. SSI "Institute of Educational Analytics". (2024). *General secondary education institutions of the Ministry of Education and Science of Ukraine, other ministries and departments, and private institutions (2023/2024 academic year)*. Kyiv. Retrieved from <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2024/02/byuleten-zzso-2023-2024.xlsx> [in Ukrainian].

13. SSI "Institute of Educational Analytics". (2022). *On the number and composition of pedagogical staff in general secondary education institutions of the Ministry of Education and Science of Ukraine, other ministries and departments, and private institutions (2019/2020 academic year)*. Kyiv. Retrieved from <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/11/buleten-83-rvk-2019-2020.xlsx> [in Ukrainian].

14. SSI "Institute of Educational Analytics". (2022). *On the number and composition of pedagogical staff in general secondary education institutions of the Ministry of Education and Science of Ukraine, other ministries and departments, and private institutions (2020/2021 academic year)*. Kyiv. Retrieved from <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/11/buleten-83-rvk-2020-2021.xlsx> [in Ukrainian].

15. SSI "Institute of Educational Analytics". (2022). *On the number and composition of pedagogical staff in general secondary education institutions of the Ministry of Education and Science of Ukraine, other ministries and departments, and private institutions (2021/2022 academic year)*. Kyiv. Retrieved from https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/03/byuleten-83-rvk-2021_2022.xlsx [in Ukrainian].

16. SSI "Institute of Educational Analytics". (2023). *On the number and composition of pedagogical staff in general secondary education institutions of the Ministry of Education and Science of Ukraine, other ministries and departments, and private institutions (2022/2023 academic year)*. Kyiv. Retrieved from https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2023/05/byuleten-83-rvk-2022_2023.xlsx [in Ukrainian].
17. SSI "Institute of Educational Analytics". (2024). *On the number and composition of pedagogical staff in general secondary education institutions of the Ministry of Education and Science of Ukraine, other ministries and departments, and private institutions (2023/2024 academic year)*. Kyiv. Retrieved from https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2024/02/byuleten-83-rvk-2023_2024.xlsx [in Ukrainian].
18. Verkhovna Rada of Ukraine. (2020). *On complete general secondary education* (Act No. 463-IX, January 16). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> [in Ukrainian].
19. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2021). *On amendments to the list of positions of pedagogical and scientific-pedagogical employees* (Order No. 216, March 17). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/216-2021-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
20. Eurostat. (n. d.). *Secondary education statistics*. Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Secondary_education_statistics#SE_MAIN_TT.
21. Osvitioriia, Fama. (2024). *Presentation of the All-Ukrainian Study "Teachers of Ukraine: Human Resources Potential"*. Retrieved from <https://www.youtube.com/live/IiZFK8Ly0Q> [in Ukrainian].
22. Ministry of Education and Science of Ukraine (2018). *On approval of the Concept for the development of pedagogical education in Ukraine* (Order No. 776, July 1). Retrieved from <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> [in Ukrainian].
23. Verkhovna Rada of Ukraine. (2014). *On higher education* (Act No. 1556-VII, July 1). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].
24. Ministry of Education and Science of Ukraine (2021). *On approval of the Regulations on pedagogical internships* (Order No. 1128, October 25). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1670-21#Text> [in Ukrainian].
25. NGO "OSVITA 360". (2024, Jan. 22). *An innovative mentoring project for future teachers – "MentorMe"*. Retrieved from <https://osvita360.com/blog/proyekt-mentorme> [in Ukrainian].
26. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). *On amendments to the list of fields of knowledge and specialties for which higher and pre-higher professional education is provided* (Resolution No. 1021, August 30). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
27. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2024). *On approval of the List of subject specialties of specialty 014 Secondary Education (by subject specialties), specializations of subject specialty 014.02 Secondary Education (Language and Foreign Literature (with indication of language)), specializations of specialties 015 Vocational Education (by specializations) and 016 Special Education, for which state (regional) orders are placed* (Order No. 260, March 4). Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-pereliku-predmetnih-specialnostej-specialnosti-014-serednya-osvita-za-predmetnimi-specialnostyami-specializacij-predmetnoyi-specialnosti-01402-serednya-osvita-mova-ta-zarubizhna-literatura> [in Ukrainian].
28. Unified State Electronic Database on Education. (n. d.). *Open data*. Retrieved from <https://registry.edbo.gov.ua/opendata/> [in Ukrainian].
29. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2020). *On amendments to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 417 dated May 30, 2018* (Resolution No. 454, June 3). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/454-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].